

ARENGUSEIRE
KESKUS

KO
GU Eesti
Koostöö
Kogu

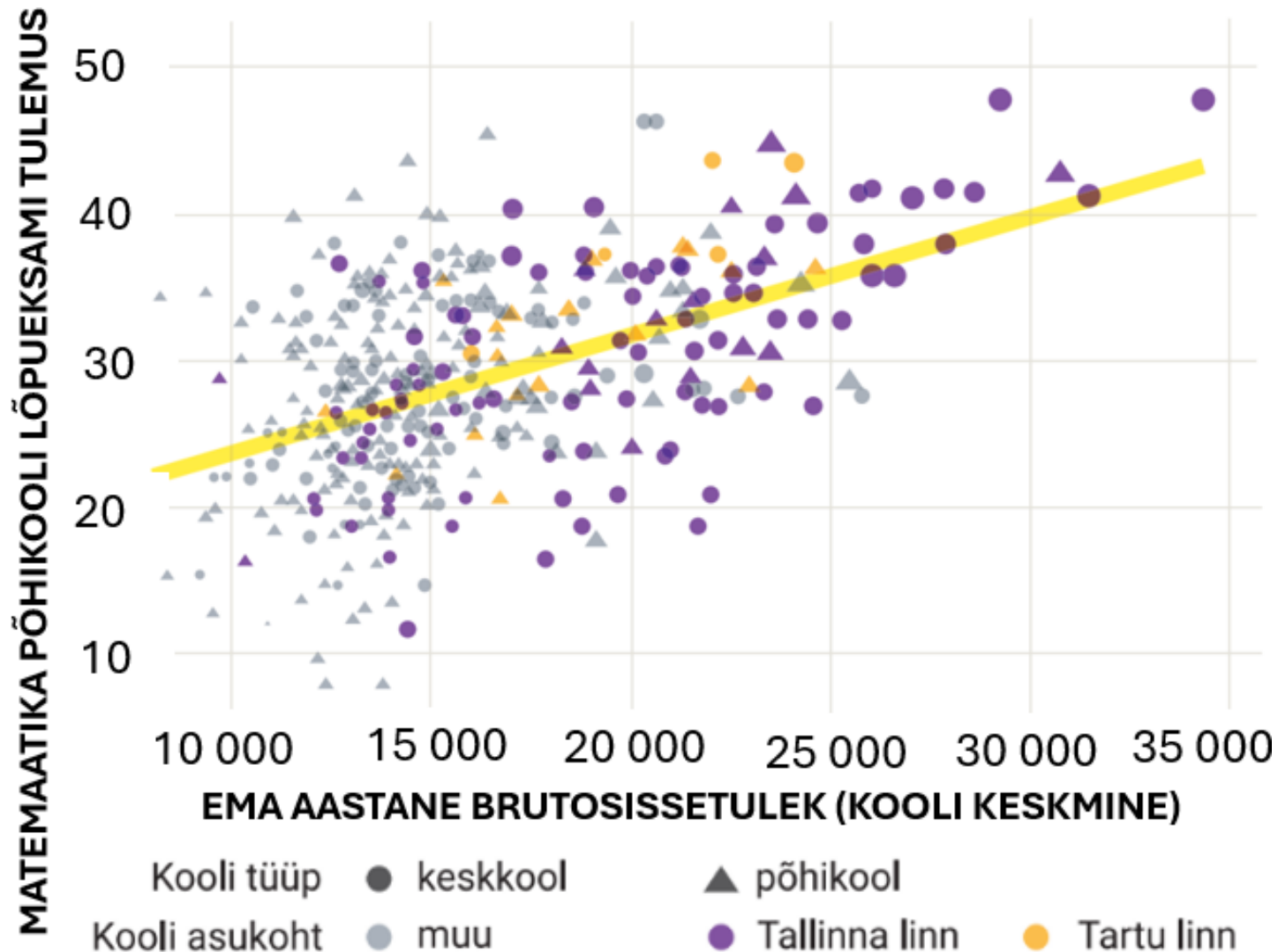
 **Noored
Kooli**
HARIDUSE EESTVEDAJATE
ARENGUPROGRAMM

Arenguseire Keskuse, Eesti Koostöö Kogu ja Noored Kooli seminar

Kas Eestis on süvenemas hariduslik ebavõrdsus?

24. oktoobril 2024

Enam sissetulek on positiivselt korreleerunud põhikooli matemaatikaeksami tulemusega.¹

[PISA 2022](#): 6392 õpilast 196 koolist.
15a õpilased

[Põhikooliõpilaste \(1-9kl\) arv Eestis 2022](#): 138 306, 498 kooli

*Eesti hariduspoliitikas peaks
olemasolevate registrite
kasutamise kujunema
tavapäraseks.²*

Allikas: [Põder et al. \(2023\)¹](#) Andmed: Statistikaamet, EHIS

Küsimused:
slido.com
#eia2410

PISA-pimedus

Haridussüsteemis ebavõrdsuse märkamise ja kõige haavatavamate järeleaitamise asemel oleme keskendunud meie PISA-tubliduse rõhutamisele.

ENELI KINDSIKO, SANDRA HAUGAS

Otsing

Arvamus

Arhitektuur

Film

Kirjan

Mida ja kuidas küsiti?

- ✓ Vanemate haridustase ja amet
- ✓ Kodused esemed

- ✓ Vanemate haridustase ja amet
- ✓ Kodused esemed

- ✓ Aastane leibkonna sissetulek
- ✓ Vanemate haridustase ja amet
- ✓ Pere sotsiaalmajanduslik staatus ühiskonnas
- ✓ Kodused esemed

PISA 2015

PISA 2018

PISA 2022

Kes vastas?

Vastasid õpilased. Lisaks vanemate küsitlus, sh aastase leibkonna sissetuleku küsimine. Riigiti valikuline, Eesti vanemaid ei küsitlenud. Samas võrreldakse riike.

Vastasid õpilased. Lisaks vanemate küsitlus, sh aastase leibkonna sissetuleku küsimine. Riigiti valikuline, Eesti vanemaid ei küsitlenud. Samas võrreldakse riike.

Vastasid nii õpilased kui lapsevanemad. Küsimused on täpsemad ning lisandunud on rohkem vaesust mõõtvaid küsimusi.

Joonis. PISA sotsiaal-majandusliku tausta mõõtmise ajatelg. Allikas: Autorite koostatud PISA 2015, 2018 ja 2022 metoodikalisade najal.*

Enne PISA 2022 uuringut paluti lapsel öelda, milline on vanemate haridustase ja amet ning millised asjad neil kodus on (nt raamatute, autode ja telerite arv). Kui paljud lapsed teavad oma vanemate sissetulekute suurust? Kui palju teavad seda need lapsed, kes elavad kõrgpörses?

Tabel 2. PISA õpilaste koduse tausta (ESCS indeksi) indikaatorid

ESCS indeksi komponendid

I Vanemate haridustase (*highest level of education*)

II Vanemate ametialane staatus (*occupational status*)

III Kodune vara (*home possessions*)

Riik	2022	2018	2012	2006
Eesti	* mängukonsool, nt PlayStation®, Xbox® * õppimiseks oma laud	* videokaamera * fotoaparaat * nõudepesumasin	* videokaamera * fotoaparaat * nõudepesumasin	* videokaamera * HI-FI * kaabliga internetiühendus
Lõuna-Korea	* õppimiseks oma laud * konditsioneer * õhupuhasti * massaažitool	* konditsioneer * nõudepesumasin * eraldi ekraan ja kõlarid filmide vaatamiseks	* konditsioneer * digitaalne teler * külmkapp või õhupuhasti	* konditsioneer * fotoaparaat * veepuhasti
Saksamaa	* õppimiseks oma laud * vaikne koht õppimiseks	* üks või mitu muusikainstrumenti * videokaamera, * nutitelefon, nt iPhone, Samsung, Galaxy,	* mängukonsool, nt PlayStation, Nintendo, Wii * audioraamatud * teler oma toas	* ajalehe püsitellimus * videokaamera * ISDN-ühendus

„Kuna otsest mõõdet vanemate sissetuleku või varalise seisukohta PISA-st ei olnud saadaval (välja arvatud nendes riikides, kus viidi läbi PISA vanemate küsitlus), kasutati asjakohaste leibkonnatarvete olemasolu asendusnäitajana.“ (PISA 2009)³

Kumb on olulisem – ema sissetulekud või haridus?

Mõlemal⁴ on tõestatud seos lapse akadeemilise edukusega, ent:

- ✓ Kõrgemalt haritud on töökohtadel, kus sageli on rohkem **aega** lastega tegeleda
- ✓ Kõrgema haridusega emad – **kunagised lapsed**, kel oli ligipääs heale haridusele.

Kas iga õpilane, sõltumata tema kodusest taustast saab täna enda potentsiaali Eesti haridussüsteemis maksimaalselt realiseerida?

Kas rikastel ongi andekamad lapsed?

Näide: vaesed geeniused

Jõukamate perede laste andeid märgatakse ja toetatakse suhteliselt enam. Kui USA ühes maakonnas testiti kõiki 2. klassi lapsi, avastati, et vaestes piirkondades on andekate, ent märkamata laste arv suur.⁵

Näide: andekad väljalangejad (*gifted dropouts*)

Keskkoolist väljalangejate uuring. Iga teine andekas väljalangeja oli kõige vaesemast sissetulekugrupist ja nende vanemad madalaima haridustasemega.⁶ Väga olulisel kohal olid koolipõhised tegurid, nt suhted koolikeskkonnas.

Küsimused:
slido.com
#eia2410

I Kas koolid segregeeruvad kiiremini kui piirkonnad?

- ✓ Eesti õppekeelega koolis õppinud vene noortel on suurem tõenäosus omandada kõrgharidus kui vene õppekeelega koolis õppinud vene noortel.⁷
- ✓ Eesti keelt kõnelevad vene noored omandavad kõrghariduse palju tõenäolisemalt kui need, kes eesti keelt ei oska.⁷
- ✓ Kõrgema ametialase staatuse ja haridusega ema lapsed omandavad tõenäolisemalt kõrghariduse.⁷

Eesti õppekeelega koolis õppimine suurendab tõenäosust Eesti ühiskonda lõimuda.⁸

Uuringust⁷:

- ✓ Üle 17 000 Tallinna piirkonna keskkoolilõpetaja, 2005/06õa.
- ✓ Registripõhised andmed
- ✓ 15a-pikkune vaade
- ✓ Emakeel (eesti või vene); eesti või vene õppekeelega kool; vanemate sotsiaalmajanduslik taust, jt

Küsimused:

slido.com

#eia2410

II Millised on haridusliku ebavõrdsuse tegurid?

HARIDUSTULEMUS⁹

PEREKONDLIKU TAUSTA MÕJU

Kodune keel ja haridusressursid kodus

Pere struktuur

Vanemate sotsiaal-majanduslik taust

KOOLI MÕJU

Õpetaja mõju

Kaaslaste mõju

...

HARIDUSPOLIITIKA

Selektiivne vastuvõtt

Rahastamine ja juhtimispraktikad

...

Õpilaste perede mediaansissetulekud erinevad Eestis **4,5 korda**¹
Kehvema sotsiaal-majandusliku taustaga noortel kehvem **vaimne tervis**,¹⁰
sh ligipääs abile.

Küsimused:
slido.com
#eia2410

III Kas Eestis on huvihariduslik ebavõrdsus?

Viimase 30 päeva jooksul on purjus olnud (2022):¹¹

Soome: Iga kolmas 15a poiss ja iga neljas tüdruk

Läti: Iga kolmas 15a tüdruk ja iga neljas poiss

Eesti: Iga teine 15a poiss ja tüdruk

Island: ca 10% poistest ja 15% tüdrukutest

Viimase 30 päeva jooksul on e-sigaretti pruukinud (2022)¹¹

15a TÜDRUKUD

15a POISID

1990ndate Island: 25% teismelistest suitsetas igapäevaselt, üle 40% olid purjus viimase 30 päeva jooksul.¹² Küsitlused näitasid, et madalaim on riskikäitumine koolides, kus on hästi organiseeritud huviharidus.

Huviharidusel on suur potentsiaal noortele nende emotsionaalsetes raskustes toeks olla:¹³

- ✓ Depressioon ja ärevus on noorte seas enim levinud psüühikahäired.¹⁰
- ✓ Eesti on lähisuhtevägivalla teadete rohkusega Euroopa Liidus esimese viie riigi seas.¹⁴
- ✓ Iga viies Eesti koolilaps on kiusamise ohver.¹⁵
- ✓ Koolid püüavad leida lahendust nutisõltuvusele.¹⁶
- ✓ Vaid pooltes Eesti koolides on koolipsühholoog.¹⁷

III Kas Eestis on huvihariduslik ebavõrdsus?

Vanusegrupp & huviringis osalemine

55% 7-9a

56% 10-12a

47% 13-15a

25% 16-19a

Ema sissetulek & huviringis osalemine

59% 4.kvartii

47% 3.kvartii

40% 2.kvartii

37% 1.kvartii

KOV (TOP5)

66% Viimsi vald

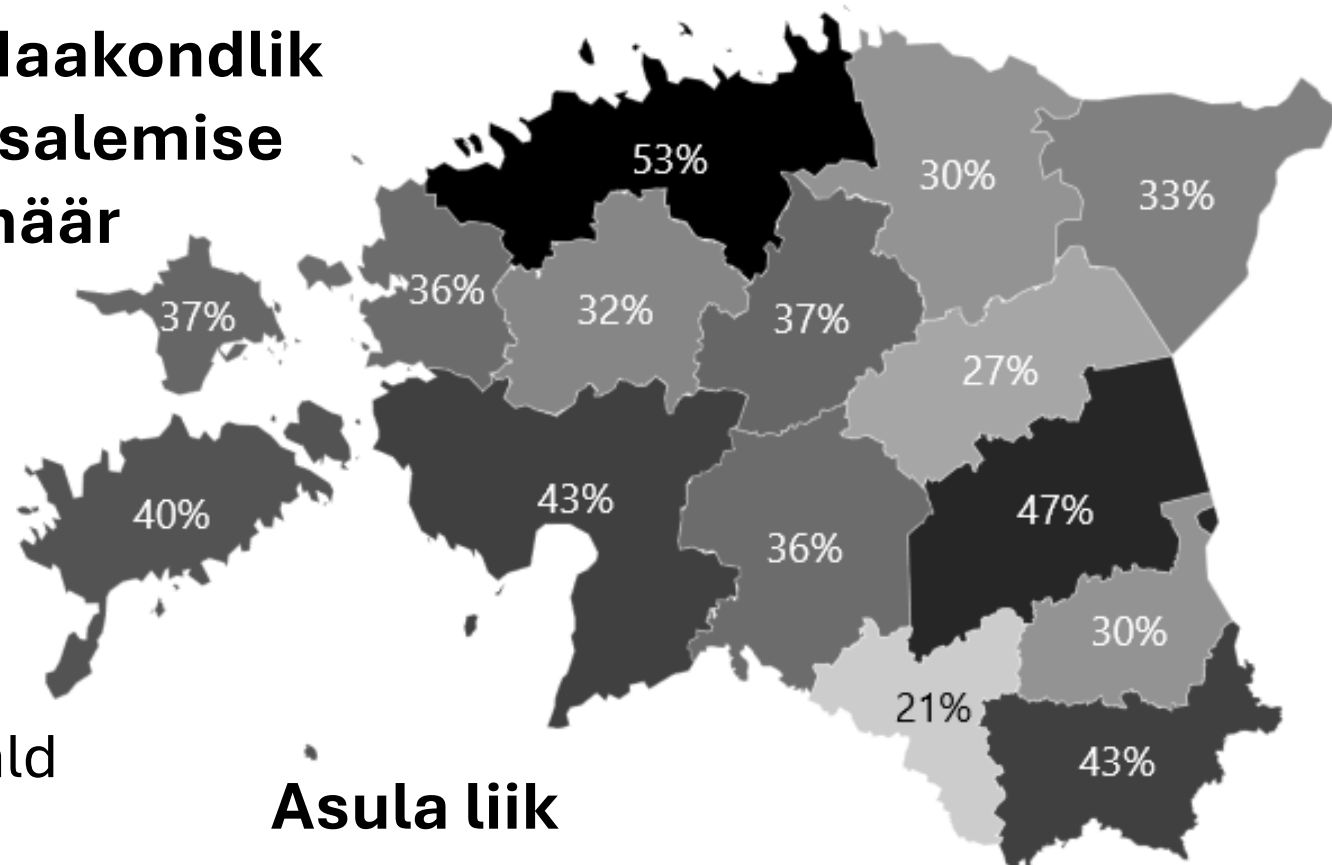
60% Rae vald

56% Tallinn

54% Harku vald

53% Kiili vald

Maakondlik osalemise määr

Asula liik

52% Väikelinnaline

51% Linnaline

31% Maaline

Allikas:
Statistikaamet,
2020-2023

Viidatud allikad

- 1** Pöder, K., Veski, A., Lauri, T., Ferraro, S. (2023). [Koolide ja koolivõrgu efektiivsus](#). Tallinn: Arenguseire Keskus.
- 2** Kindsiko, E. & Haugas, S. (2024). [PISA-pimedus](#). *Sirp*, 6. september 2024.
- 3** OECD (2009). PISA 2009 Results: [Overcoming Social Background](#). Equity in Learning Opportunities and Outcomes (Volume II)
- 4** Davis-Kean, P. E., Tighe, L. A., & Waters, N. E. (2021). [The Role of Parent Educational Attainment in Parenting and Children's Development](#). *Current Directions in Psychological Science*, 30(2), 186-192.
- 5** Washington Post (2015). [Perspective: These kids were geniuses — they were just too poor for anyone to discover them](#). Tampa Bay Times.
- 6** Renzulli, J. S., & Park, S. (2000). [Gifted dropouts: The who and the why](#). *Gifted Child Quarterly*, 44(4), 261–271.
- 7** Knapp, D., Tammaru, T., Leetmaa, K. & Kalm, K. (2023). [Family, school, neighbourhood or all three: Differences in tertiary educational achievement among the Russian ethnolinguistic minority in Tallinn Urban Region, Estonia](#). *Research in Social Stratification and Mobility*, 87, 100845.
- 8** Knapp, D. (2024). [The relationship between residential segregation, school segregation and family context](#). Doktoritöö: Tartu Ülikool.
- 9** Pöder, K., Lauri, T., ja Veski, A. (2023). Kas Eesti PISA on viltu? Tallinn: Postimees Kirjastus
- 10** Sisask, M. & Streimann, K- (2020). [Noorte vaimne tervis](#). Allaste, Airi-Alina; Nugin, Raili (Toim.). Noorte elu avamata küljed: Noorteseire aastaraamat 2019-2020. (31–55). Tallinn: Eesti Noorsootöö Keskus.
- 11** WHO (2024). [A focus on adolescent substance use in Europe, central Asia and Canada. Health Behaviour in School-aged Children international report from the 2021/2022 survey](#). Volume 3.
- 12** Young, E. (2017). [How Iceland Got Teens to Say No to Drugs](#). *The Atlantic*, 17.jaanuar 2017.
- 13** Haugas, S. (2021). [Huviharidus juhatab kihistumata ühiskonda](#). *Sirp*, 10. jaanuar 2021.
- 14** Einmaa, I-M. (2023). [Lähisuhtevägivalla registreeritud juhtumite arv pole aastaga vähenenud](#). *ERR*, 21. detsember 2023.
- 15** Kiusamisvaba Kool (n.d). [Kiusamisest](#).
- 16** ERR (2024). [Koolipsühholoog: koolid vajavad nutitelefoni reeglite kehtestamisega abi ja tuge](#)
- 17** HTM (2023). [Tulemusaruande analüütiline lisa 2022](#). Tartu: Haridus- ja teadusministeerium.